

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

2022 m. spalio 12 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės, Gedimino Sagačio (pranešėjas) ir Antano Sinnišio (kolegijos pirmininkas), teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka nagrinėdama civilinės bylos dalį pagal ieškovų R. A., A. B., Š. G., D. J. ir N. J., Ž. J. ir R. J., V. K., A. K. ir S. G.-K., T. P., L. L. ir Ž. L., K. P., R. R. ir S. R., V. S., R. V., M. V. ir R. V., G. Z. bei G. K. ir atsakovo „Luminor Bank AS“, veikiančio per „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyrių, kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovų R. A., E. B., A. B., Š. G., D. J. ir N. J., Ž. J. ir R. J., V. K., A. K. ir S. G.-K., T. P., L. L. ir Ž. L., K. P., G. S., R. R. ir S. R., V. S., S. T., R. V., M. V. ir R. V. bei G. Z. ieškinį atsakovui „Luminor Bank AS“, veikiančiam per „Luminor banko AS“ Lietuvos skyrių, dėl sutarčių modifikavimo ir pripažinimo, kad atsakovas pažeidžia sutarties sąlygas dėl įmokų skaičiavimo,

nustatė:

1. Šalių ginčas patenka į Europos Sąjungos (1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (toliau – Direktyva 93/13/EEB)) ir nacionalinio (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) bei Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) teisinio reguliavimo sritį.
2. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra galutinė instancija nagrinėjant šią bylą ir jo priimtas procesinis sprendimas būtų galutinis ir neskundžiamas (CPK 362 straipsnis), todėl, iškilus Europos Sąjungos institucijų priimtų teisės aktų aiškinimo klausimui, kurį išnagrinėti būtina, kad sprendimas byloje būtų priimtas, jis privalo kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – Teisingumo Teismas, ESTJ) su prašymu priimti prejudicinį sprendimą (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnio 3 dalis, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 40¹ straipsnis).
3. Dėl šalių ginčui taikytinos Europos Sąjungos teisės turinio aiškinimo kasacinis teismas kreipiasi į Teisingumo Teismą, kad šis priimtų prejudicinį sprendimą nagrinėjamoje byloje.
4. Nagrinėjamoje byloje kasacinio teismo poreikis kreiptis į Teisingumo Teismą grindžiamas tuo, kad šalių ginčui spręsti aktualių Europos Sąjungos teisės normų turinys iki galo nėra aiškus taikant tiek *acte clair*, tiek *acte éclairé* doktrinas. Taigi atsakymas į šios nutarties rezoliucinėje dalyje suformuluotus ir Teisingumo Teismui pateiktus klausimus turėtų esminę reikšmę nagrinėjamai bylai, nes leistų nustatyti teises pasekmes, kurios atsiranda pagrindinį sutarties dalyką sudarančias sutarties sąlygas pripažinus nesąžiningomis, bei išspręsti kredito užsienio valiuta sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyros atkūrimo klausimą.

I. Teisinis pagrindas. Sąjungos teisė

5. Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomos vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.

6. Direktyvos 93/13/EEB 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir konkurentų naudai egzistuojant pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų sudaromose su vartotojais.

II. Šalių ginčui spręsti aktualus Lietuvos teisinis reguliavimas

7. CK 1.96 straipsnyje („Sandorio dalies negaliojimo pasekmės“) nustatyta:

Sandorio dalies negaliojimas nedaro negaliojančių kitų jo dalių, jeigu galima daryti prielaidą, kad sandoris būtų buvęs sudarytas ir neįtraukiant negaliojančios dalies.

8. [CK 1.138 straipsnio](#) („Civilinių teisių gynimas“) 1 dalyje nustatyta:

1. Civilinės teisės įstatymų nustatyta tvarka gina teismas, neviršydamas savo kompetencijos, šiais būdais: 1) pripažindamas tas teises; 2) atkurdamas buvusių iki teisės pažeidimo padėtį; <...> 5) nutraukdamas arba pakeisdamas teisinį santykį; <...> 8) kitais įstatymų nustatytais būdais <...>.

9. [CK 6.228⁴ straipsnio](#) („Vartojimo sutarčių nesąžiningos sąlygos“) 8 dalyje nustatyta:

8. Kai teismas sutarties sąlygą (sąlygas) pripažįsta nesąžininga (nesąžiningomis), ši sąlyga (šios sąlygos) negalioja nuo sutarties sudarymo, o likusios sutarties sąlygos šalims lieka privalomos, jeigu toliau vykdyti sutartį galima panaikinus nesąžiningas sąlygas.

10. [CK 6.145 straipsnyje](#) („Restitucijos taikymo pagrindas“) nustatyta:

1. Restitucija taikoma tada, kai asmuo privalo grąžinti kitam asmeniui turtą, kurį jis gavo neteisėtai arba per klaidą, arba dėl to, kad sandoris, pagal kurį jis gavo turtą, pripažintas negaliojančiu ab initio arba dėl to, kad prievolės negalima įvykdyti dėl nenugalimos jėgos.

2. Išimtiniais atvejais teismas gali pakeisti restitucijos būdą arba apskritai jos netaikyti, jeigu dėl jos taikymo vienos iš šalių padėtis nepagrįstai ir nesąžiningai pablogėtų, o kitos atitinkamai pagerėtų.

11. [CK 6.237 straipsnyje](#) („Pareiga grąžinti be pagrindo įgytą turtą“) nustatyta:

1. Asmuo, kuris be teisinio pagrindo savo veiksmais ar kitokiu būdu tyčia ar dėl neatsargumo įgijo tai, ko jis negalėjo ir neturėjo gauti, privalo visa tai grąžinti asmeniui, kurio sąskaita tai buvo įgyta, išskyrus šio kodekso nustatytas išimtis. 2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyta pareiga atsiranda, jeigu pagrindas, kuriuo įgytas turtas, išnyksta paskiau, išskyrus šio kodekso 6.241 straipsnyje numatytus atvejus. <...> 5. Šio skyriaus taisyklės taikomos ir tais atvejais, kai prievolės įvykdymas nesusijęs su daikto perdavimu, o tik su tam tikrų paslaugų suteikimu arba kai reikalavimas susijęs su daikto išreikalavimu iš svetimo neteisėto valdymo, su įvykdymo pagal negaliojančią sandorį grąžinimu, žalos atlyginimu ar prievolės šalių tarpusavio atsiskaitymais arba paslaugų teikimu.

12. [CPK 265 straipsnio](#) („Klausimai, išsprendžiami priimanč sprendimą“) 2 dalyje nustatyta:

2. Teismas turi priimti sprendimą dėl visų ieškovo, atsakovo ir trečiojo asmens pareikštų reikalavimų, išskyrus atvejus, kai priimamas dalinis sprendimas. Sprendime neleidžiama peržengti byloje pareikštų reikalavimų, išskyrus šiame Kodekse numatytus atvejus.

13. [CPK 320 straipsnio](#) („Bylos nagrinėjimo ribos“) 2 dalyje nustatyta:

2. Apeliacinės instancijos teismas nagrinėja bylą neperžengdamas apeliaciniame skunde nustatytų ribų, išskyrus atvejus, kai to reikalauja viešasis interesas ir neperžengus skundo ribų būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai. <...>

14. [CPK 353 straipsnio](#) („Bylos nagrinėjimo ribos“) 1 ir 2 dalyse nustatyta:

1. Kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių.

2. Teismas turi teisę peržengti kasacinio skundo ribas, kai to reikalauja viešasis interesas ir neperžengus skundo ribų būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai. <...>

III. Reikšmingos faktinės aplinkybės

15. Ieškovai, kurie yra vartotojai, 2008 m. sudarė kreditavimo sutartis su atsakovu dėl paskolų Šveicarijos frankais (toliau – ir Ginčo sutartys), pagal kurias pasiskolino iš atsakovo Šveicarijos franko valiuta (pirminė paskola) arba konvertavo turėtas paskolas eurai ir litais, arba refinansavo paskolas, turėtas kituose bankuose, ne Šveicarijos franko valiuta. Ginčo sutartyse nustatyta, kad ieškovai turi grąžinti Šveicarijos frankais išduotą paskolą šia valiuta. Tačiau dėl didelio nacionalinės valiutos – lito (remiantis 2014 m. balandžio 17 d. priimtu Lietuvos Respublikos euro įvedimo Lietuvos Respublikoje įstatymu ir Europos Sąjungos Tarybos 2014 m. liepos 23 d. sprendimu teisėta mokėjimo ir atsiskaitymo priemonė Lietuvos Respublikoje nuo 2015 m. sausio 1 d. yra euras) nuvertėjimo Šveicarijos franko atžvilgiu (Šveicarijos franko kurso kilimo) grąžintina suma per kelerius metus po Ginčo sutarčių sudarymo ieškovams beveik padvigubėjo. Ieškovai teigia, kad atsakovas, išduodamas jiems paskolas Šveicarijos frankais, juos apgavo, nes neatskleidė valiutos kurso kitimo rizikos laipsnio, jam žinomų prognozių apie būsimą kurso kilimą, o jie, sudarydami Ginčo sutartis, suklydo. Ieškovai 2017 m. kreipėsi į teismą su ieškiniu, kuriuo, be kita ko, prašė modifikuoti su atsakovu sudarytas kreditavimo sutartis, t. y. nuo jų sudarymo dienos: valiutą iš Šveicarijos frankų (CHF) pakeisti į eurus (Eur) paskolos išdavimo dienos kursu, bazinę palūkanų normą pakeisti iš LIBOR CHF į LIBOR Eur; visas įmokas (kiekvieną įmoką), kurias ieškovai atliko Šveicarijos frankų valiuta kreditui grąžinti (skolai ir palūkanoms mokėti), perskaičiuoti į Eur kiekvienos tokios įmokos mokėjimo dienos kursu.
16. Vilniaus apygardos teismas 2018 m. lapkričio 20 d. sprendimu ieškovų reikalavimus atmetė. Lietuvos apeliacinis teismas, išnagrinėjęs bylą pagal ieškovų apeliacinį skundą, 2020 m. gegužės 5 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo 2018 m. lapkričio 20 d. sprendimą paliko nepakeistą.

17. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, išnagrinėjęs bylą pagal ieškovo kasacinį skundą, 2021 m. balandžio 14 d. nutartimi perdavė bylos dalį dėl ieškovo ir atsakovo sudarytų ginčo vartojimo sutarčių sąlygų įvertinimo nesąžiningumo aspektu apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo; kitą apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį paliko nepakeistą. Kasacinis teismas nusprendė, kad nėra pagrindo konstatuoti atsakovo apgaulės atskleidžiant Šveicarijos frankų valiutos kurso pasikeitimo riziką, tačiau tai savaime nereikia, kad teismas neturėjo pareigos vartojimo sutarčių sąlygas vertinti sąžiningumo aspektu.
18. Nagrinėdamas bylą iš naujo, Lietuvos apeliacinis teismas 2021 m. gegužės 4 d. nutartimi nurodė ieškovams pateikti nuomonę dėl galimo restitucijos taikymo byloje, taip pat pasiūlė šalims pateikti variantus, kaip Ginčo sutarčių keitimo atveju turėtų būti keičiamos pagrindinės sutarties nuostatos. Ieškovai rašytiniuose paaiškinimuose nurodė prašantys teismo Ginčo sutarčių pagrindines sąlygas pakeisti jų siūlomu ieškinyje nurodytu būdu. Ieškovai taip pat pateikė skaičiavimus dėl kiekvieno iš jų kredito sumos eurais kredito išdavimo dieną. Atsakovas rašytiniuose paaiškinimuose nurodė, kad: 1) nėra pagrindo pripažinti Ginčo sutarčių nuostatas esant neskaidrias ir nesąžiningas ir šiuo pagrindu keisti sutarčių sąlygas ar taikyti restituciją; 2) nesutinka su ieškovo prašymu Ginčo sutarčių sąlygas pakeisti tokiu būdu, kad kredito valiuta būtų eurai ir palūkanos būtų skaičiuojamos taikant EURIBOR; 3) pagrindo keisti Ginčo sutarčių nuostatas dispozityviosiomis normomis nėra, nes Lietuvos nacionalinės teisės sistemoje negalioja dispozityvioji norma, kuri reguliuotų, kokia valiuta turėtų būti įtvirtinta kreditavimo sutartyse, jeigu teismas pripažintų tokios sutarties sąlygas nesąžiningomis, o bylos šalys nėra pasiekusios sutarimo dėl šalių taikytinos nuostatos.
19. Lietuvos apeliacinis teismas 2021 m. rugsėjo 2 d. priimtu sprendimu pripažino, kad pagrindinės Ginčo sutarčių sąlygos nėra sąžiningos (neatitinka skaidrumo reikalavimo), ir tuo remdamasis pakeitė Ginčo sutartį nuo jų sudarymo dienos, pakeičiant paskolų valiutą iš Šveicarijos frankų į eurus paskolos išdavimo dienos kursu, o bazinę palūkanų normą pakeitė iš LIBOR CHF į EURIBOR. Teismo vertinimu, kadangi byloje prašoma pakeisti ieškovo paimto kredito valiutą, teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principus atitinka kredito valiutos keitimas būtent į nacionalinę valiutą, o ne į kitą užsienio valiutą. Teismas nurodė, kad toks Ginčo sutarčių sąlygų pakeitimas pagal ieškovo reikalavimą nesukludys pasiekti Direktyva 93/13/EEB siekiamų tikslų. Teismas rėmėsi generalinės advokatės J. Kokott išvada Teisingumo Teismo byloje *NG, OH prieš SCBanca Transilvania SA*, C-81/19, pagal kurią Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad nacionaliniam teismui nedraudžiama panaikinti nesąžiningos sąlygos ir jos pakeisti papildoma nuostata, kuria formali sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyra pakeičiama realia pusiausvyra ir taip atkuriamas teisių ir pareigų lygybė, jeigu, pirma, atitinkama sutartis negali būti palikta galioti po to, kai nesąžininga sąlyga buvo panaikinta, nepakeičiant jos kita, antra, sutarties pripažinimas negaliojančia turėtų ypač neigiamų pasekmių vartotojui ir, trečia, nėra nacionalinės teisės dispozityviosios nuostatos arba atitinkamu konkrečios sutarties šalių bendru sutarimu taikomos nuostatos, kuria gali būti pakeista panaikinta sąlyga.
20. Kasaciniu skundu atsakovas prašė panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimo dalį, kuria patenkinti ieškovo reikalavimai dėl Ginčo sutarčių modifikavimo, ir išspręsti klausimą iš esmės – ieškovo ieškinį atmesti visa apimtimi. Atsakovas nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas: 1) nepagrįstai Ginčo sutarčių nuostatas pripažino nesąžiningomis; 2) net ir pripažinęs Ginčo sutarčių sąlygas nesąžiningomis teismas neturėjo teisės pakeisti Ginčo sutarčių sąlygų, nes Lietuvos Respublikoje neegzistuoja dispozityvioji teisės norma, kuri galėtų būti taikyta vietoje panaikintų sąlygų, o tokių sąlygų keitimas, remiantis bendraisiais teisės (teisingumo, sąžiningumo ir protingumo) principais, yra draudžiamas Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalies nuostatomis.
21. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, įvertinęs tai, kad byloje kyla teisės klausimai dėl pasekmių, kurios atsiranda pagrindinį sutarties dalyką sudarančias Ginčo sutarčių sąlygas pripažinus nesąžiningomis, 2022 m. gegužės 26 d. nutartimi informavo byloje dalyvaujančius asmenis apie kasacinio teismo ketinimą peržengti kasacinio skundo ribas ([CPK 353 straipsnis](#)).
22. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2022 m. rugpjūčio 25 d. daline nutartimi paliko nepakeistą Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimo dalį, kuria Ginčo sutarčių sąlygos pripažintos nesąžiningomis. Kartu teismas atnaujino bylos dėl apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalies, kuria išspręstas ieškovo reikalavimas, susijęs su ginčo kreditavimo sutarčių modifikavimu, nagrinėjimą. Be kita ko, bylos šalims buvo pasiūlyta pateikti savo poziciją šiais klausimais: 1) ar šalys yra pasiekusios susitarimą (ar pasirengusios siekti tokio susitarimo) dėl ginčui taikytinos nacionalinės teisės nuostatos, kuria remdamasis teismas galėtų spręsti dėl nesąžiningomis pripažintų sutarčių sąlygų modifikavimo; 2) jei atsakymas į pirmiau nurodytą klausimą būtų neigiamas – ar ieškovai (vartotojai) pageidauja išlaikyti nesąžiningomis pripažintas sutarčių sąlygas; 3) ar vien tai, kad vartotojas išreiškė valią išsaugoti sutartį pakeičiant nesąžiningą jos sąlygą, reiškia, jog teismas, pripažinęs, kad sutarties sąlyga yra nesąžininga ir kad sutartis negali toliau galioti po nesąžininga pripažintos sąlygos panaikinimo, turėtų spręsti nesąžiningos sąlygos pakeitimo klausimą; 4) jei atsakymas į pirmiau nurodytą klausimą būtų teigiamas – ar teismas gali spręsti nesąžiningos sąlygos pakeitimo klausimą prieš tai nespėdamas dėl visos sutarties panaikinimo (ne)galimumo?
23. Ieškovai rašytiniuose paaiškinimuose nurodė, kad dėl atsakovo pasyvaus elgesio bylos šalims nepavyko pasiekti kompromisinio susitarimo dėl nesąžiningomis pripažintų sutarčių sąlygų modifikavimo. Ieškovai taip pat nurodė nesutinkantys išlaikyti nesąžiningomis pripažintų sutarties sąlygų ir laikėsi pozicijos, kad, Ginčo sutarčių sąlygas pripažinus nesąžiningomis, teisingiausias ginčo sprendimas yra sutarčių modifikavimas tokiu būdu, kokį jie nurodė ieškinyje. Tačiau jeigu teismas nutartų, kad, Ginčo sutarčių sąlygas pripažinus nesąžiningomis, nėra teisinių pagrindų sutartį modifikuoti, Ginčo sutartys turėtų būti pripažintos negaliojančiomis ir turėtų būti taikoma restitucija. Restitucijos atveju atsakovas turėtų kiekvienam iš ieškovo grąžinti visas sumas Šveicarijos frankais, kurias jis yra gavęs iš ieškovo Šveicarijos frankais, o ieškovai privalėtų nedelsiant bankui grąžinti visą paskolos likučio eurais sumą. Taikant restituciją taip pat būtų tikslinga nustatyti, kad hipotekos sutartys, kuriomis buvo užtikrintos paskolos Šveicarijos frankais, lieka galioti užtikrinant ieškovo prievoles eurais pagal teismo nutartį dėl restitucijos.
24. Atsakovas rašytiniuose paaiškinimuose nurodė, kad bylos šalys neturi susitarimo dėl nuostatų, kurios galėtų būti taikomos vietoje nesąžiningomis pripažintų Ginčo sutarčių nuostatų. Atsakovo nuomone, Ginčo sutartys turėtų būti pripažintos negaliojančiomis *ex nunc* (nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo), nes kreditavimo sutartis yra tęstinio vykdymo, be to, kreditavimo sutarties pagrindu sukuriama kreditavimo santykiai ne tik tarp kredito davėjo ir kredito gavėjo, bet ir tarp kredito gavėjo bei trečiųjų asmenų. Pavyzdžiui, tam tikriems ieškovams ginčo kreditavimo sutartimis kreditas Šveicarijos frankais buvo suteiktas paskoloms kituose bankuose refinansuoti. Pripažinus kreditavimo sutartį negaliojančiomis *ab initio* (nuo sudarymo momento), jų pagrindu išmokėtos lėšos ir atlikti paskesni pavedimai kitiems bankams taip pat turėtų būti naikinami. Ieškovo iki šiol negrąžintų paskolų likučio grąžinimo atsakovui klausimą teismas turėtų spręsti pagal [CK](#) nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo normų nuostatas ([CK 6.237 straipsnio 1 dalį](#)).

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir pozicija prejudicinio sprendimo priėmimo procedūroje

25. Teisėjų kolegijai kyla klausimas dėl atskirų Ginčo sutarčių sąlygų pripažinimo nesąžiningomis pasekmių, vartotojams byloje pareiškus reikalavimą išsaugoti sutartį pakeičiant nesąžiningomis pripažintas šių sutarčių sąlygas.
26. Remiantis Teisingumo Teismo praktika, pagal Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalį nacionaliniai teismai privalo pripažinti nesąžiningą sąlygą netaikytina, o likusi sutarties dalis ir toliau yra šalims privaloma, jei ji gali išlikti be nesąžiningų sąlygų (žr., pvz.,

ESTT 2012 m. birželio 14 d. sprendimo byloje *Banco España SA v. Leiva*, C-618/10, 64 punktą; 2019 m. kovo 14 d. sprendimo byloje *Dunai prieš ERSTE Bank Hungary Zrt*, C-118/17, 50 punktą). Jei sutarties tolesnis vykdymas be joje esančių nesąžiningų sąlygų yra neįmanomas, negaliojanti pripažįstama visa sutartis ir taikoma restitucija (ESTT 2019 m. spalio 3 d. sprendimas byloje *Dziubak prieš Raiffeisen Bank International AG*, C-260/18, 43 punktą). Teisingumo Teismas taip pat yra pabrėžęs, kad jei nesąžiningą sąlygą nacionalinis teismas pripažįsta negaliojančia, Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad pagal ją draudžiama nacionaliniam teismui papildyti šią sutartį, pakeičiant tos sąlygos turinį (ESTT 2019 m. kovo 26 d. sprendimas sujungtose bylose *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, 53 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

27. Kita vertus, Teisingumo Teismas yra pripažinęs minėtos taisyklės išimtį – t. y. kad Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalis nedraudžia nacionaliniam teismui nesąžiningą sąlygą pakeisti dispozityvia arba atitinkamos sutarties šalių bendru sutarimu taikoma vidaus teisės nuostata, tačiau šis pakeitimas vis dėlto galimas tik tuo atveju, jei dėl minėtos nesąžiningos sąlygos panaikinimo teismas turėtų visą sutartį pripažinti negaliojančia, o tai vartotojui sukeltų ypač žalingų pasekmių, todėl jam tai būtų labai nepalanku (šiuo klausimu žr. 2014 m. balandžio 30 d. sprendimo *K?slér ir K?slerné R?bai*, C-26/13, 80–84 punktus ir 2019 m. kovo 26 d. sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, 64 punktą). Šiuo aspektu svarbu pažymėti, kad Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama kaip draudžianti pašalinti sutarties spragas, kurias lėmė joje esančių nesąžiningų sąlygų panaikinimas, remiantis ne dispozityviosiomis nuostatomis arba sutarties šalių bendru sutarimu taikomomis nuostatomis, o vien bendro pobūdžio nacionalinėmis nuostatomis, numatančiomis, kad teisės akto poveikis, be kita ko, papildomas teisingumo principo ar nusistovėjusių papročių poveikiu (ESTT 2019 m. spalio 3 d. sprendimas byloje *Dziubak prieš Raiffeisen Bank International AG*, C-260/18, 62 punktą).
28. Kai nacionalinis teismas mano, kad nagrinėjama paskolos sutartis pagal sutarčių teisę nebegali toliau galioti panaikinus atitinkamas nesąžiningas sąlygas ir nėra jokios dispozityviosios nacionalinės teisės nuostatos ar nuostatos, taikytinos sutarties šalių susitarimo atveju, kurias būtų galima taikyti vietoj šių sąlygų, laikytina, kad, jeigu vartotojas neišreiškė pageidavimų išlaikyti nesąžiningas sąlygas, ir kai dėl sutarties panaikinimo jam kiltų ypač žalingų pasekmių, siekiant užtikrinti aukštą vartotojo apsaugos lygį pagal Direktyvą 93/13/EEB ir norint atkurti realią sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą, nacionalinis teismas turi, atsižvelgdamas į savo vidaus teisę, imtis visų priemonių, kad apsaugotų vartotoją nuo ypač žalingų pasekmių, kurias galėtų lemti nagrinėjamos paskolos sutarties panaikinimas, be kita ko, dėl komercinės veiklos subjekto reikalavimo nedelsiant grąžinti vartotojui suteiktą paskolą (ESTT 2020 m. lapkričio 30 d. sprendimas byloje *Banca B. SA prieš A. A. A.*, C-269/19, 41 punktą).
29. Minėtu Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimu Ginčo sutarčių sąlygos dėl kredito valiutos pripažintos nesąžiningomis. Byloje nėra ginčo dėl to, kad be nesąžiningomis pripažintų sąlygų Ginčo sutartys negali išlikti. Tačiau apeliacinės instancijos teismo sprendimo turinys nesudaro pagrindo teigti, kad teismas sprendė dėl Ginčo sutarčių panaikinimo galimybės, sprendime nepateikiamas vertinimas, ar tai ieškovams (vartotojams) sukeltų ypač žalingų pasekmių. Nors sprendime tiesiogiai nenurodyta, labiausiai tikėtina, kad tokį apeliacinės instancijos teismo pasirinkimą nulėmė ieškovų (vartotojų) ieškinių pareikšti reikalavimai (ieškovai prašė ne panaikinti Ginčo sutartis, o tik jas pakeisti) ir CPK 265 straipsnio 2 dalyje nustatytas draudimas teismui peržengti byloje pareikštus reikalavimus bei CPK 320 straipsnio 2 dalyje nustatytas draudimas teismui peržengti apeliacinio skundo ribas.
30. Atsižvelgiant į tai ir siekiant nenuklysti nuo tikslo atkurti realią sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą, kasaciniam teismui kyla klausimas, ar nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas apskritai galėjo spręsti Ginčo sutarčių pakeitimo klausimą, prieš tai neįvertinęs šios nutarties 27 punkte nurodytos išimties taikymo galimybės, t. y. nenustatęs, ar visų Ginčo sutarčių pripažinimas negaliojančiomis vartotojams sukeltų ypač žalingų pasekmių. Atsakymas į šį klausimą priklauso nuo to, kokią reikšmę teismo teisei taikyti šios nutarties 27 punkte nurodytą išimtį turi nagrinėjamoje byloje ieškovų (vartotojų) pareikštas reikalavimas išsaugoti sutartis pakeičiant nesąžiningas šių sutarčių sąlygas.
31. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija konstatuoja esant poreikį kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu išaiškinti, ar Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį galima aiškinti taip, kad tais atvejais, kai vartotojas išreiškia valią išsaugoti sutartį pakeičiant nesąžiningą jos sąlygą, teismas, pripažinęs, kad sutartis negali toliau galioti po nesąžininga pripažintos sąlygos panaikinimo, gali spręsti nesąžiningos sąlygos pakeitimo klausimą, prieš tai neįvertinęs visos sutarties panaikinimo galimybės.
32. Europos Komisija savo pranešime yra atkreipusi dėmesį, kad „iki šiol Teisingumo Teismas aiškiai nenurodė, ar nacionalinis teismas turi nustatyti vartotojo interesą dėl sutarties negaliojimo, grindžiamo vien objektyviais kriterijais, ar vartotojo pageidavimu, kaip nurodyta procese. Nepaisant to, esama gerų argumentų, kad būtų laikomasi vartotojo pageidavimų, atsižvelgiant į tai, kad vartotojas teisminiame procese netgi gali reikalauti, kad būtų taikoma nesąžininga sąlyga.“⁴
33. Teisėjų kolegijos vertinimu, pagrindą manyti, kad atsakymas į šios nutarties 31 punkte nurodytą klausimą galėtų būti teigiamas, *inter alia* (be kita ko), pagrindžia: 1) Direktyva 93/13/EEB siekiamas tikslas atkurti pusiausvyrą tarp šalių, iš esmės išsaugant galiojančią visą sutartį, o ne panaikinti visas sutartis, kuriose yra nesąžiningų sąlygų (ESTT 2012 m. kovo 15 d. sprendimas byloje *Pereničov? ir Perenič*, C-453/10, 31 punktą); 2) tikslas atgrasyti komercinės veiklos subjektą nuo nesąžiningų sąlygų įtraukimo į sutartis (Direktyvos 93/13/EEB 7 straipsnio 1 dalis). Jei tam tikrose situacijose teismas būtų priverstas panaikinti visą sutartį, dėl to vartotojui galintys atsirasti ypač neigiami padariniai galėtų sumažinti sutarties panaikinimo atgrasomąjį poveikį (žr. ESTT 2014 m. balandžio 30 d. sprendimo byloje *K?slér ir K?slerné R?bai*, C-26/13, 83 punktą).
34. Teisėjų kolegijai taip pat kyla klausimas, ar atsakymas į šios nutarties 31 punkte nurodytą klausimą priklauso nuo to, ar nacionalinis teismas turi galimybę nesąžiningą sutarties sąlygą pakeisti dispozityvia arba atitinkamos sutarties šalių bendru sutarimu taikoma vidaus teisės nuostata. Šiuo aspektu pažymėtina, kad Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimu nesąžiningomis pripažintos Ginčo sutarčių nuostatos buvo pakeistos ne dispozityvia arba sutarties šalių bendru sutarimu taikoma vidaus teisės nuostata, o vadovaujantis teisingumo, protingumo bei sąžiningumo principais, teismui, be kita ko, konstatavus, kad nesąžiningos sutarties sąlygos pakeitimas pagal ieškovų reikalavimą nesukliudys pasiekti Direktyva 93/13/EEB siekiamų tikslų (žr. šios nutarties 19 punktą).
35. Teisėjų kolegijos vertinimu, atsakymas į šios nutarties 34 punkte nurodytą klausimą turėtų būti teigiamas, t. y. esant galimybei nesąžiningą sutarties sąlygą pakeisti dispozityvia arba atitinkamos sutarties šalių bendru sutarimu taikoma vidaus teisės nuostata ir esant vartotojo reikalavimui išsaugoti sutartį pakeičiant nesąžiningą jos sąlygą, nacionalinis teismas gali spręsti nesąžiningos sąlygos pakeitimo klausimą, prieš tai nespėdamas dėl galimybės panaikinti visą sutartį. Tuo tarpu kai nacionalinis teismas tokios galimybės neturi, t. y. kai vidaus teisėje neegzistuoja atitinkama dispozityvioji nuostata, o šalys nepasiekia bendro sutarimo dėl taikomos nuostatos, nepriklausomai nuo vartotojo

byloje pareikšto reikalavimo, teismas turi spręsti dėl visos sutarties panaikinimo, išskyrus atvejus, kai vartotojas išreiškia pageidavimą išlaikyti nesąžiningas sąlygas. Tai darydamas teismas, be kita ko, turi intis visų priemonių, kad apsaugotų vartotoją nuo ypač žalingų visos sutarties panaikinimo pasekmių. Teisėjų kolegijos vertinimu, būtent tokį aiškinimą pagrindžia šios nutarties 26–28 punktuose nurodyta Teisingumo Teismo praktika.

36. Toks aiškinimas nagrinėjamoje byloje reikštų, kad, vidaus teisėje nesant dispozityviosios nuostatos, kuria galėtų būti pakečiamos nesąžiningomis pripažintos Ginčo sutarčių sąlygos, ir šalims nepasiekus bendro sutarimo dėl taikomos nuostatos, ieškovų (vartotojų) išreikšta valia dėl Ginčo sutarčių išsaugojimo pakeičiant nesąžiningomis pripažintas šių sutarčių sąlygas negali užkirsti kelio bylą nagrinėjančiam teismui spręsti dėl Ginčo sutarčių panaikinimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnio 3 dalimi, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 3 straipsnio 5 dalimi, 163 straipsnio 9 punktu, 340 straipsnio 5 dalimi, 356 straipsnio 5 dalimi,

nutaria:

Kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą šiais klausimais:

1. Ar Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį galima aiškinti taip, kad tais atvejais, kai vartotojas išreiškia valią išsaugoti sutartį pakeičiant nesąžiningą jos sąlygą, teismas, pripažinęs, kad sutartis negali toliau galioti po nesąžiningą pripažintos sąlygos panaikinimo, gali spręsti nesąžiningos sąlygos pakeitimo klausimą, prieš tai neįvertinęs visos sutarties panaikinimo galimybes?
2. Ar atsakymas į pirmąjį klausimą priklauso nuo to, ar nacionalinis teismas turi galimybę nesąžiningą sutarties sąlygą pakeisti dispozityviaja arba atitinkamos sutarties šalių bendru sutarimu taikoma vidaus teisės nuostata?

Sustabdyti civilinės bylos dalies dėl skundžiamos apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalies, kuria išspręstas ginčo kreditavimo sutarčių sąlygų pakeitimo klausimas, nagrinėjamą iki Teisingumo Teismo sprendimo gavimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Goda Ambrasaitė-Balynienė

Gediminas Sagatys

Antanas Simniškis